

STAP Conferentie Alcohol, Gezondheid en Beleid een succes

Nieuwe informatie over gezondheidsrisico's van alcohol maakt indruk op deelnemers

Op 3 oktober 2014 organiseerde het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid STAP in Amsterdam haar derde internationale alcoholconferentie. Een belangrijk doel van de conferentie was om de nieuwste kennis over de gezondheidsrisico's te presenteren.

Voorzitter was Prof. Rutger Engels, voorzitter van de Raad van Bestuur van het Trimbos-instituut. Eén van de belangrijkste sprekers was Prof. Jürgen Rehm uit Toronto (Canada). Hij analyseert jaarlijks in opdracht van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) de nieuwste gegevens over alcoholgebruik. In Europa drinken we maar liefst gemiddeld 10,9 liter pure alcohol per volwassene per jaar. Dat is meer dan in de andere werelddelen. Rehm gaf aan dat in de Europese Unie méér dan 1 op de 10 doden alcoholgerelateerd is. In Nederland stierven in 2012 volgens de WHO-data 3750 mensen door alcoholgebruik. De schade die samenhangt met alcoholgebruik beperkt zich overigens niet alleen tot de gezondheid en bovendien niet alleen tot de drinker. Alcoholgebruik leidt dan niet alleen tot gezondheidskosten, maar ook tot productiviteitsverlies en inzet van politie en justitie. Rehm sprak zijn oprechte verbazing uit over het feit dat alcoholproducenten nauwelijks enige informatie over de gevaren van het alcoholgebruik op de verpakkingen hoeven te zetten. Alcoholgebruik maakt dik, is gevaarlijk bij zwangerschap, is kanker-verwekkend, zorgt voor vele duizenden verkeersdoden en toch worden in de meeste landen in Europa consumenten

niet voor deze gevaren gewaarschuwd. Als wetenschapper begrijpt hij niet dat alcohol door de Europese- en nationale wetgever behandeld wordt als een bijna risicoloos product. Zijn stelling is: feitelijk is elke vorm van alcoholgebruik schadelijk voor het menselijk lichaam, hoewel de risico's van maximaal 1 glas per dag als aanvaardbaar kunnen worden beschouwd.

Professor Jürgen Rehm (Toronto, Canada):

"1 op de 10 doden in Europa is alcoholgerelateerd."

Afsluitend conferentiedebat onder leiding van Job Cohen

De conferentie werd afgesloten met een debat over het Nederlandse alcoholbeleid onder leiding van Job Cohen. Deelnemers waren Wim van Dalen (directeur STAP), Victor Everhardt (wethouder Utrecht), Wanda de Kanter, (longarts Amsterdam), Marith Rebel (lid 2e Kamer PvdA) en Joël Voordewind (lid 2e Kamer ChristenUnie). Beide laatsten geven onderstaand hun reactie.

Joël Voordewind

"Na jarenlang politiek touwtrekken zijn we erin geslaagd 18 jaar als minimumleeftijd voor de verkoop van alcohol in Nederland in te voeren. Dat is grote winst en het steunt ouders die niet willen dat hun kinderen onder de 18 jaar thuis en op feestjes drinken. Maar we moeten ook vooruitkijken. Veel jongeren die er voor kiezen wel te drinken voor hun 18^e drinken dikwijls veel alcohol in korte tijd: het zogenaamde binge drinken. Ook bij te veel oudere jongeren zien we dat drinkgedrag. Daarom zijn meer maatregelen

nodig naast het geven van voorlichting aan jongeren en hun ouders. STAP heeft met de organisatie van de conferentie Alcohol, Gezondheid en Beleid duidelijk gemaakt dat op veel terreinen nog winst te boeken valt: alcoholreclame dient verder aan banden te worden gelegd, het stunten met lage prijzen in supermarkten dient aangepakt te worden omdat het jongeren en zware drinkers aanzet tot meer alcoholgebruik. Wat mij ook zorgen baart, is dat alcohol nog steeds te gemakkelijk verkrijgbaar is voor jongeren onder de 18. Daarom ben ik van plan een initiatiefwet in te dienen waarin staat dat alcoholverkoopers over een goed functionerend leeftijdscontrolesysteem moeten beschikken om verkoop onder de 18 zo goed als onmogelijk te maken."

Marith Rebel

"Ik ben blij dat de PvdA het, samen met een brede meerderheid in de Tweede Kamer, voor elkaar heeft gekregen de minimumleeftijd omhoog te brengen van 16 naar 18 jaar. Daarmee zetten we de eerste stap naar een cultuuromslag: niet drinken én niet roken voor je achttiende. Ook wordt het nu voor ouders makkelijker hun kinderen te wijzen op de gevaren van alcohol en wordt op schoolfeesten en in het uitgaansleven minder gedronken. Dat de leeftijdsverhoging helpt, staat vast. Maar het is nog niet genoeg. Daarom heb ik het kabinet onlangs gevraagd breed en diepgravend te onderzoeken hoe hoog de maatschappelijke kosten zijn van alcoholgebruik en waar deze kosten worden gemaakt. Zodat we gericht kunnen ingrijpen, bijvoorbeeld bij mensen met beginnende drankproblemen."

Zie voor de presentaties op de conferentie: www.stap.nl

Nederlanders onvoldoende bewust van relatie alcohol en kanker

Samenwerking Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid STAP en KWF Kankerbestrijding moet leiden tot grotere bewustwording van de gevolgen van alcoholgebruik voor de gezondheid.

In Nederland krijgen ongeveer 100.000 mensen per jaar te horen dat ze kanker hebben. Eén van de oorzaken van het ontstaan van kanker is het gebruik van alcohol. Alcoholgebruik kan kanker veroorzaken aan mond, keel, strottenhoofd, slokdarm, dikke darm en lever. Bij vrouwen kan alcoholgebruik bovendien leiden tot borstkanker. Het aantal doden in Nederland door kanker als gevolg van alcoholgebruik wordt geschat op 1.500 tot 2.500 per jaar. Wereldwijd betreft het naar schatting 337.000 mensen (WHO 2014). Uit recent onderzoek in opdracht van KWF Kankerbestrijding blijkt dat slechts 1 op de 3 Nederlanders bekend is met de relatie tussen alcoholgebruik en kanker.

In 2014 heeft STAP eraan kunnen bijdragen dat ook KWF Kankerbestrijding alcohol op de agenda heeft gezet. Op de website www.kwf.nl/preventie staat nu duidelijke informatie over alcohol en kanker die is aangeleverd door STAP. Uit onderzoek van STAP blijkt dat maar 1 op de 10 mensen weet dat alcoholgebruik kan leiden tot borstkanker. En dat terwijl de kans op borstkanker ook bij matig alcoholgebruik een feit is: per glas alcohol per dag neemt het relatieve risico op het krijgen van borstkanker toe met 7 tot 10%.

STAP heeft de risico's van alcohol op het krijgen van kanker aangekaart bij Nederlands grootste instelling op dit terrein, KWF Kankerbestrijding. Om mensen beter te kunnen voorlichten over het voorkomen van kanker, heeft KWF opdracht gegeven aan STAP om uit te zoeken hoe het komt dat alcohol kankerverwekkend is.

ALCOHOL INCREASES YOUR RISK OF BREAST CANCER.

In sommige Europese landen wordt de bevolking actief geïnformeerd over de relatie alcohol en borstkanker. Zie: www.reducemyrisk.tv

Waarom is alcohol kankerverwekkend?

In een aantal factsheets heeft STAP samengevat dat er verschillende biologische mechanismen zijn die kunnen verklaren waarom alcohol kankerverwekkend is.

Het belangrijkste mechanisme is dat alcohol wordt omgezet in het afbraakproduct acetaldehyde voordat het volledig wordt afgebroken. Acetaldehyde is kankerverwekkend, omdat het genetische veranderingen teweegbrengt. Hierdoor kan kanker ontstaan in verschillende organen zoals mond, keel, strottenhoofd, slokdarm, dikke darm en de lever.

Een ander mechanisme is dat alcohol leidt tot een stijging van het hormoon oestrogeen. Borstkanker heeft een hormonale oorsprong. Hoe langer een vrouw in haar leven wordt blootgesteld aan oestrogeen, hoe hoger het risico op borstkanker.

Alcohol tijdens de zwangerschap? Het programma 'Negen Maanden Niet!' helpt zwangere vrouwen bij het stoppen met drinken.

Dat het beter is om geen alcohol te drinken tijdens de zwangerschap, dat weten veel mensen in Nederland wel. Toch blijft naar schatting 35% tot 50% van de zwangere vrouwen in Nederland alcohol drinken. Het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid STAP zet zich in om dat aantal terug te dringen.

In samenwerking met de Universiteit Maastricht heeft Nickie van der Wulp van STAP het voorlichtingsprogramma 'Negen Maanden Niet' ontwikkeld.

In dit programma, vullen zwangeren op de computer een vragenlijst in over hun alcoholgebruik en de omstandigheden waaronder ze alcohol gebruiken. Vervolgens krijgen ze advies op maat dat hen helpt om te stoppen met drinken.

Van alle vrouwen die 'Negen Maanden Niet' doorlopen, stopt maar liefst 78% met drinken.

STAP werkt samen met oud-gynaecoloog Kees Boer om de bekendheid van het programma te vergroten. Veel vrouwen leren het programma kennen doordat het wordt aanbevolen op de site www.alcoholenzwangerschap.nl, een goed bezochte website met bijna 10.000 bezoekers per maand. Ook verzorgt STAP presentaties voor verloskundigen en gynaecologen door heel het land. De reacties zijn positief: verloskundigen en gynaecologen zijn blij dat zij zwangere vrouwen kunnen helpen om te stoppen met drinken. Zij dragen ertoe bij dat baby's gezond en alcoholvrij met het leven beginnen.

Ir. Nickie van der Wulp, STAP

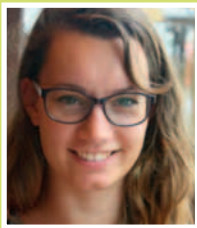

Kennismaken met STAP medewerker Anke van Beurden

In 2013 ben ik afgestudeerd in de master Health Sciences aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Na mijn afstuderen heb ik als begeleider meegewerkt bij nalevingsonderzoeken van STAP. Het was erg leuk om te zien hoe gemotiveerd en gedreven sommige jongeren aan het 'mystery-shopper' zijn; steeds weer die vraag of ze wel of niet alcohol meekrijgen bij een verkooppunt. Toch was het voor mij ook schokkend om te zien hoe vaak het een jongere onder de 18 lukt om alcohol te kopen.

Sinds begin februari 2014 werk ik voor STAP bij het team Lokaal Alcoholbeleid. Ik heb het project 'Alcoholvrije scholen Inspireren' gecoördineerd. Daarnaast heb ik (mede) de conferentie Alcohol, Gezondheid en Beleid georganiseerd. Het was een uitdaging om deze conferentie te organiseren en in goede banen te leiden.

Inmiddels ben ik weer volop bezig met de onderzoeken onder alcoholverstrekkers om na te gaan of zij de leeftijdsgrens goed in acht nemen. De verantwoordelijkheid, afwisseling in projecten en het praktisch bezig zijn met het onderwerp alcohol en jongeren maakt het werk leuk, leerzaam en steeds weer een uitdaging.

Lokale handhaving leeftijds-grens van 18 jaar komt langzaam maar zeker op gang

Onderzoek van STAP laat zien dat gemeenten moeite hebben met uitdelen van boetes

In de zomer van 2014 heeft STAP in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport alle Nederlandse gemeenten ondervraagd over het toezicht op de naleving van de Drank- en Horecawet. Deze vorm van toezicht betekent dat nagegaan wordt of supermarkten, horeca en ook sportkantines geen alcohol verkopen aan jongeren zonder vooraf te controleren of ze 18 jaar zijn. Ook kunnen de lokale toezichthouders jongeren onder de 18 een boete geven als ze alcohol op straat of in de horeca bij zich hebben. Vanaf 1 januari 2013 voert de gemeente deze taak uit. Voor die tijd was het de verantwoordelijkheid van de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit.

Het Ministerie was benieuwd of gemeenten deze taak inmiddels goed hebben opgepakt. Van de 403 aangeschreven gemeenten hebben er 266 (66%) aan het onderzoek meegedaan. Eén van de uitkomsten van het onderzoek was dat gemeenten het vrij lastig vinden om alcoholverkopende direct streng aan te pakken.

Als een supermarkt of een horecaondernemer betrapt wordt op een overtreding kiezen veel gemeenten ervoor eerst een waarschuwing uit te delen en een gesprek aan te gaan.

Opgeteld hebben de gemeenten die hebben meegedaan aan het onderzoek vanaf 1 januari 2013 tot de zomer van 2014 in totaal zo'n 1000 officiële waarschuwingen uitgedeeld, ongeveer 100 voorwaardelijke boetes en 61 onvoorwaardelijke boetes. In totaal zijn er 15 vergunningen tijdelijk of permanent ingetrokken. Ter informatie: de verkoop van alcohol aan een jongere onder de 18 jaar levert een boete op van minimaal 1.360 euro. Een jongere die op straat of in de horeca alcohol bij zich heeft, kan een boete van € 45 of een Halt-traject verwachten. De boeteopbrengst mag de gemeente zelf houden.

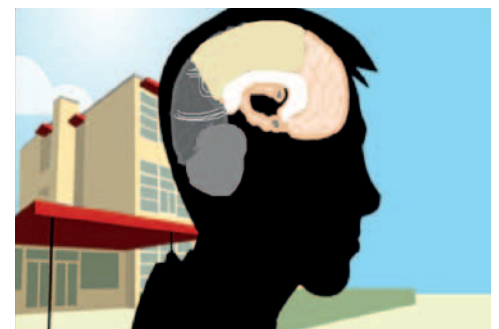
Project Alcohol en het puberbrein Succesvolle samenwerking van Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid STAP met de Hersenstichting

Op 1 september 2013 is STAP gestart met het project 'Alcohol en het Puberbrein'. Het doel daarvan is om het alcoholgebruik van jongeren onder de 18 jaar tegen te gaan. Ouders, docenten, jeugdartsen en gezondheidsvoorlichters zijn de belangrijkste doelgroep.

Bij de uitvoering van het project wordt samengewerkt met de Hersenstichting. De Stichting Us Blau Hiem ondersteunt het project financieel. Er zijn voor het project 'Alcohol en het Puberbrein' al diverse activiteiten uitgevoerd en producten gemaakt. Zo heeft STAP in opdracht van de Hersenstichting een wetenschappelijk overzicht samengesteld over de gevaren van binge drinken (dat is het drinken van tenminste éénmaal per maand vijf standaard glazen alcohol* binnen 2 uur), is er een factsheet

geschreven over alcohol en hersenen voor ouders en één voor professionals. Bovendien heeft een bekende wetenschapper op dit terrein, de Amerikaanse hoogleraar Susan Tapert, op uitnodiging van STAP en de Hersenstichting enkele lezingen in Nederland gehouden. Voor het gesprek thuis over alcohol heeft STAP een speciaal tekenfilmje gemaakt voor ouders en kinderen. De film is te vinden op de app 'Het is nu 18' en op YouTube. In het voorjaar van 2015 zullen met een groep experts de nieuwe plannen voor 2015 en 2016 worden vastgesteld.

* 1 standaardglas = 250 cc pils, 100 cc wijn of 35 cc jenever of andere sterke drank met 35% alcohol

Download deze app met een tekenfilm over alcohol en hersenen

Nieuwe Nederlandse Vereniging van en voor 'Alcoholinspecteurs'

Mede op initiatief van STAP is dit jaar de Nederlandse Vereniging voor Drank- en Horecawet Inspecteurs opgericht. STAP maakt deel uit van het bestuur van deze vereniging. Het doel ervan is om de kwaliteit van het lokale toezicht op de Drank- en Horecawet te verbeteren. De Vereniging biedt namelijk de mogelijkheid dat gemeentelijke toezichthouders elkaar regelmatig kunnen ontmoeten om ervaringen uit te wisselen. Ook worden er tijdens de bijeenkomsten presentaties verzorgd. De praktijk leert dat het inspecteren van supermarkten, de horeca, sportkantines en tijdens evenementen bepaald geen gemakkelijke taak is.

Het vereist niet alleen goede wetskennis, maar ook goede communicatieve vaardigheden. Goede controle wordt niet altijd in dank afgenomen en zeker niet als boetes worden uitgedeeld. De nieuwe vereniging kan gezien worden als een soort uitlaatklep voor de toezichthouders waar ze hun ervaringen met collega's kunnen bespreken.

Beperking van alcoholreclame opnieuw op de agenda van de Tweede Kamer

Onlangs vond er in de Tweede Kamer een debat plaats over het alcoholbeleid. Tijdens dat debat vroeg Renske Leijten van de SP aan staatssecretaris Van Rijn om een verbod op alcoholreclame, vooral omdat veel jongeren via sociale media zoals Facebook met deze reclame bereikt worden. Marith Rebel (PvdA) liet weten een onderzoek te willen om de online-

alcoholreclame aan banden te leggen zoals nu ook in Finland is afgesproken. Joël Voordewind (CU) en Kees van der Staaij (SGP) gaven in hun spreektijd aan het bestaande tv- en radioreclameverbod voor alcohol (van 6.00 uur tot 21.00 uur) te willen oprekken naar 23.00 uur. Dit omdat uit onderzoek is gebleken dat het bestaande verbod onvoldoende helpt.

Een **alcoholreclamebeperking** is in Nederland geïntroduceerd in 2009: vanaf dat moment was het niet langer toegestaan om alcoholreclame op tv en radio uit te zenden tussen 06.00 uur en 21.00 uur. Echter, na de introductie van de beperking verdrievoudigde het aantal alcoholreclames op tv tussen 21.00 uur en 22.00 uur. Gezien het feit dat er na 21.00 uur veel jongeren in de kwetsbare leeftijd van 12 tot en met 17 jaar tv kijken resulteerde de toename van het aantal uitgezonden alcoholreclames in een nadelig effect: na de introductie van de reclamerestrictie werden die kwetsbare jongeren juist méér geconfronteerd met alcoholreclame dan ervoor.
Bron: Ross, C.S., De Bruijn, A. and Jernigan, D. (2013). Do time restrictions on alcohol advertising reduce youth exposure? Journal of Public Affairs, 13/1 pp 123-129.

Met deze reclame van **Malibu** die onlangs o.a. was te zien op de Nederlandse stations stimuleert deze alcoholproducent doelbewust het thuis drinken door jongeren.

Nederlandse jongeren tot 18 jaar mogen sinds 1 januari 2014 in Nederland geen alcohol meer kopen in de supermarkt en in de horeca.

Ook mogen ze geen alcohol bezitten op voor publiek toegankelijke plaatsen. Thuis kunnen jongeren nog wel drinken. Malibu speelt hier handig op in. Het indienen van

een klacht over deze reclame bij de Reclame Code Commissie heeft geen zin, omdat het verweer is dat deze reclame niet specifiek op jongeren onder de 18 jaar is gericht.

Steun STAP

Missie van STAP

Het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid STAP is een onafhankelijk kennisinstituut dat zich inzet voor een effectief alcoholbeleid en voor publieke bewustwording van de gezondheidsrisico's van alcohol. Dat is in het kort de missie van STAP. STAP volgt nauwgezet de kennis en adviezen van gerenommeerde wetenschappers op haar terrein en in het bijzonder de adviezen van de Wereldgezondheidsorganisatie, de WHO.

Dit bepleit STAP

- goede informatie voor alle burgers over de gezondheidsrisico's van alcoholgebruik.
- geen alcoholgebruik en geen alcoholverstrekking onder de 18 jaar
- effectieve handhaving van de leeftijdsgrens van 18 jaar door gemeenten met daarbij de inzet van bewezen betrouwbare leeftijdscntrolesystemen door de supermarkten en de horeca.
- de invoering van een minimumprijs voor alcohol waarmee het stunten met goedkope drank, met name in de supermarkt wordt tegengegaan
- een totaal verbod op alcoholreclame en sponsoring.

Zo kunt u ons steunen

STAP krijgt geen subsidie van de overheid. Daarom is STAP in haar werk sterk afhankelijk van donaties en legaten. STAP is een ANBI instelling zodat u schenkingen van uw fiscaal inkomen kunt aftrekken. Een gift kunt u overmaken op giro NL 19 INGB 0000 291066 t.n.v. Stichting Alcoholpreventie STAP te Utrecht.

Colofon

December 2014
Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid STAP
Postbus 9769, 3506 GT Utrecht
T +31 (0)30-6565 041
I www.stap.nl,
www.alcoholenzwangerschap.nl